Çalışma Hayatında Yaşanan Dönüşüm ve Çalışan Yoksulluğu

Transformation in Working Life and Working Poverty

Asst. Prof. Dr. Gülşen Sarı Gerşil (Celal Bayar University, Turkey)

Abstract

Although it has taken into account that globalization has been increasing the enrichment all over the world consider, its emerging and growing poverty size is also engrossing. Because, changes in the labor market is steadily worsening and becoming a chronic state with globalization. Due to unfavorable conditions in working life, working who have got a job or routinely work and get steady income have also been facing with the risk of poverty besides the increase in unemployment is seen. The ones who fall into poor condition despite working have become so visible that “Working Poverty” has taken part in serious issues in international organizations. According to the ILO, “all working who live in a poor family” are referred as the ones working poorly. In general, the working Poverty is that the income earned by employee cannot meet his needs and he has barely met even his basic needs or cannot. Transformations in the changing socio-economic structure with neo-liberal economy, causes such as flexible working practices experienced in the labor markets, increase in unregistered employment, lack of social protection and decline in unionization rates, gaps in wage levels lead to the increase in the working poor in Turkey and in the world. In this study, by making conceptual evaluation of the working poverty and considering data both published by international organizations (ILO, UN, Eurostat, OECD), and also published for Turkey (TEO, TSI), the dimensions of working poverty will be evaluated.

1 Giriş

Tüm Dünya’da arka arkaya krizlerin ortaya çıkması ve küreselleşme süreciyle birlikte uygulanan neo-liberal politikaların etkisi ve teknolojik gelişmeler işgücü piyasalarında köklü değişikliklere yol açmıştır. Esnek çalışma uygulamaları, taşeronlaşma, göç, kayıtdışı istihdam vb. faktörler emeğin değerini düşürmüştür. Bu durum, çalışanın elde ettiği gelirle geçinememesi ve yoksulluğa düşmesine yol açmıştır. Yoksulluk gözle görülür hale gelmiş ve tüm ülkelerin en öncelikli sorunları arasında yer almıştır. Yoksulluk algısı ülkelerin sosyo-ekonomik ve kültürel yapılarına göre farklılıklar göstermektedir.

Amerika’da yoksulluk uzun yıllar boyu çalışmak istemeyen insanların utancı olarak ifade edilmiştir. Temel düşünce kişilerin çalışmaması sonucunda yoksulluğa düşmesinin kaçınılmaz olmasıdır. Bu bağlamda insanlar çalışırlarsa bu riskle karşı karşıya kalmayacaklardır. Amerika’nın işgücü piyasaları Avrupa ülkelerinden farklı özellikler taşımaktadır. Bu nedenle, işsizlik politikaları başarılı görülebilir çünkü istihdam yaratma kapasiteleri oldukça iyidir. Ancak ücret gelirlerinde artış sağlayamamaları nedeniyle çalışanların ülke gelirinden aldıkları payın düşmesine ve gelir eşitsizliğine yol açmaktadır. Bu durum uzun vadede düşük ücretli istihdamının artmasına ve çalışan yoksulluğuna neden olmuştur.

Yapılan son araştırmaların küreselleşme süreciyle birlikte dünya da genel olarak zenginlik ve refahta artış gerçekleştiği yönündedir. Ancak yine bazı araştırmalar bu zenginlik ve refaha rağmen yoksullukta da ciddi artışlar olduğu yönündedir. Bu durum göstermektedir ki elde edilen zenginlik ve refah adil paylaşılmamaktadır. Yoksulluk kavramının farklılıklar göstermesi ve yeni yoksulluk kavramlarının ortaya çıktığı görülmektedir. Bu kavramlar arasında “çalışan yoksulluğu” tanımlanarak nedenleri, boyutları ve sonuçları ile değerlendirilmeye çalışılacaktır.

2 Kavram Olarak Yoksulluk, “Çalışan Yoksulluğu”

2.1 Genel Olarak Yoksulluk

Günümüz dünyasında yoğun olarak tartışılan sorunların başında yoksulluk gelmektedir. Tartışmaların temelini, yoksulluğun kavramlaştırılması ve ölçülerek belirlenmesi ile yoksullukla mücadele etmenin yolları oluşturmaktadır. Küreselleşme süreciyle birlikte artış gösteren “küresel yoksulluk” genel olarak küresel bir sorun olarak algılanmaya ve bununla ilgili mücadelenin uluslararası stratejilerle ve uluslar üstü kuruluşların katkılarıyla çözülmesi gerekliliğidir.

Çalışan yoksul kavramsal olarak ele alındığında hem çalışma hem de yoksulluk çerçevesinde değerlendirilmesi mümkündür. Çalışan yoksul tanımlanacak olursa, öncelikle yoksulluğun ele alındığı ve farkı yoksulluk kıstasları ve buna ilişkin farklı değerlendirmeler sözkonusu olacaktır. Bu bağlamda, yoksulluğun ekonomik gelir ve tüketim harcamalarının yanısıra Semanta Sen’in yapılabirlik ölçütleri önemli ölçüde dikkate alınmaktadır. Kişilerin yaşamını sürdürebilmeleri, asgari temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ve ya minimum kalori miktarı için gereken tüketim harcamaları için hesaplama öngörülmektedir.

Bu çerçevede, yaşayabilmek anlamında en düşük gıdanın ekonomik değeri yoksulluğun belirlenmesinde bir sınır kabul edilmekte ve bu sınırın altında kalanlar yoksul olarak nitelendirilmektedirler (Şenses, 2003). Bu yaklaşım

mutlak yoksulluk olarak ifade edilmekte ve gelişmemiş ülkelerde yaygın olarak görülürken, gelişmiş ülkelerde daha çok göreceli yoksulluk söz konusu olmakla birlikte ABD yoksulluk kavramında halen mutlak yoksulluğu dikkate almaktadır (Seçer, 2007).

Heterojen bir özelliği bulunan yoksulluk, dünya genelinde bölgelere ve ülkelere göre farklı biçimlerde kendini gösterebilmektedir. Yapılan bazı araştırmalarda yoksulluğun kentsel, kırsal veya coğrafi açılardan ele alınarak boyutlarının belirlenmesine çalışılmaktadır (Ersoy, 1985). Kırsalda yaşanan yoksulluğun, Kentlerde yaşanan yoksulluğa göre daha yoğun olduğu bazı araştırmalarda ortaya çıkmıştır (Ecevit ve Ecevit, 2002).

Multidisipliner yoksulluk kavramı farklı bakış açıları nedeniyle farklı yaklaşımları beraberinde getirmektedir. Bazı yaklaşımlara göre yoksulluk, “sistemin yapısından ve işleyişinden kaynaklanan güç ve servet dağılımındaki eşitsizliğin bir sonucu” olarak görülürken; bazılarının da ise, “yoksul olarak tanımlanan kişilerin, eğitimsizlik, beceri ve kapasite gibi bireysel nitelik ve yeteneklerinin düşüklüğü nedeniyle ortaya çıkan fırsatlardan yararlanamama durumu” olarak tanımlanmaktadır. Bu iki yaklaşım da yoksulluğu, onu doğuran nedenler üzerinden tanımlamaya yöneliktir (Gündoğan, 2008).

Yoksulluk ülkelerin sosyo ekonomik yapıları açısından farklı tanım ve ölçümlere sahip bulunmakla birlikte genel uygulama mutlak ve göreceli yoksulluk dikkate alınarak belirlenmektedir. **Mutlak yoksulluk**, *gerek haneler gerekse de bireyler açısından yukarıda da değinildiği üzere asgari yaşam standartlarının sağlanamaması ve belirlenen yoksulluk sınırının altında kalınmasıdır*. Bu çerçevede, mutlak yoksulluğun devletlerin refah politikaları ülke gelirinin dağılımı ve tüketim harcamalarının belirlenmesi açısından değerlendirildiği ve uygulandığı yoksulluk kavramıdır. Sonuç olarak, amaçlanan bireylerin fiziksel ihtiyaçlarının karşılanması ve yaşamlarını sürdürebilmeleridir. **Görelî yoksulluk ise**, Bir ülkede belirlenen ortalama refah düzeyi açısından bireylerin söz konusu bu refah düzeyinin altında kalmasıdır. Yani toplumun kültürel yapısına göre bireylerin yaşam standartlarının görelî olarak karşılaştırılmasıdır. Görelî yoksulluk, gelişmiş ülkelerde görülmekle birlikte, gelişmemiş ülkelerde kalkınma göstergesidir (İçli, 2009).

İnsani Yoksulluk, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından 1997 İnsani Gelişme Raporu ile ilk kez söz edilmiştir. **İnsani yoksulluk**, “gelir yoksulluğu ile ilişkili bulunmasına rağmen ondan farklıdır. Gelir yoksulluğu ölçümleri mutlak gelir üzerine odaklanırken, insanî yoksulluk kavramı, okur-yazarlık, yetersiz beslenme, kısa yaşam süresi, ana-çocuk sağlığının yetersizliği, önlenebilir hastalıklara yakalanmak gibi temel insanî yeteneklerden yoksun olmak biçiminde” tanımlanabilir. Tanımdan da anlaşılacağı üzere, insanın temel yeteneklerini devam ettirebilmesi, üretim, hizmet ve destek unsurların (sağlık hizmetleri başta olmak üzere, su kaynağına, eğitime, enerjiye ulaşamamak, iletişim kuramamak vb.) olmaması veya sınırlandırılması insani yoksulluk boyutu olarak değerlendirilmektedir. Aynı raporda, “insani yoksulluğu ölçmek amacıyla İnsani Yoksulluk Endeksi (Human Poverty Index) geliştirilmiştir. Bu endeks gelişmekte olan ülkeler için üç kriterden yola çıkarak hesaplanmaktadır” (Memiş, 2014). “Yaşam süresi: 40 yaşın altındaki nüfus yüzdesi Eğitim: Okuma yazma bilmeyen nüfus yüzdesi, Makul bir yaşam standardı (Sağlıklı içme suyuna sahip olmayan nüfus yüzdesi, temel Sağlık imkânlarından yoksun nüfus yüzdesi, 5 yaşın altında olan ve yeterli beslenemeyen, bu yüzden ciddi düzeyde düşük kilolu olan çocukların nüfus yüzdesinden oluşmaktadır)” (UNDP, 1997 İnsani Gelişme Raporu).

Bölgeler	1987	1993	2002	2005	2010
Doğu Asya ve Pasifik	81,59	75,76	51,93	39,03	29,73
Avrupa ve Orta Asya	6,33	9,18	7,92	4,6	2,35
Güney Amerika ve Karaippler	22,35	21,72	22,23	16,69	10,37
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	26,14	22,13	19,73	17,37	12,04
Güney Asya	84,48	82,67	77,41	73,36	66,71
Sahra Altı Afrika	74,29	78,12	76,11	74,08	69,87
Üst Orta Gelir Grubu	58,53	55,31	38,03	27,61	19,46
Türkiye	7,68	9,84(2)	9,57	6,87	4,71

Tablo 1: Dünyanın Farklı Bölgelerinde Yoksulluk Oranları, Kaynak: Word Bank

(1) Günde 2 dolardan az gelikle geçiren nüfusun toplam nüfusa oranı.

(2) 1994 yılına ait veridir.

Tablo 1’de, yoksulluk oranları ele alınan bölgelerde yıllar itibarıyla düşüş göstermektedir. Bunun yanında, Doğu Asya ve Pasifik bölgesi 2000 yılı öncesinde yakın değerler aldığı Güney Asya ve Sahra altı Afrika bölgelerine kıyasla daha fazla düşüş göstermiştir. Tüm yıllar itibarıyla en düşük yoksulluk oranına sahip bölge ise Avrupa ve Orta Asya olmaktadır. Türkiye ise Avrupa ve Orta Asya bölgesinin biraz üzerinde, ancak diğer bölgelere kıyasla

düşük yoksulluk oranına sahiptir. Benzer şekilde, Türkiye'nin yoksulluk oranı, dâhil olduğu üst, orta gelir grubu ülkelerinin ortalama değerinden de düşüktür.

Dünyada genel kabul görmüş olan yoksulluk parametreleri, “satın alma gücü paritesine göre hesaplanan günlük 1,25 dolar ya da 2 doların altında gelire hayatını sürdürmek zorunda kalan insanları yoksul olarak kabul eden Dünya Bankası'nın yöntemidir. Buna göre günlük 1,25 dolar, açlık sınırını ifade etmektedir. Bu sınır sadece insanın yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan asgari gıda ihtiyacını belirlemektedir. 2 dolarlık seviye ise temel ihtiyaçlar olarak ifade edilen sadece gıda değil, aynı zamanda ısınma, giyinme, bir hanede oturma, kısacası asgari sosyal yaşam hakkına sahip olmanın en düşük düzeyini göstermektedir” (World Bank). Tablo 1’de Dünya’da farklı yoksulluk seviyeleri görülmektedir.

DÜNYA NÜFUSU (%)			
Bir Günde Elde Edilen Gelir (\$)	(\$)	Kişi Sayısı(Milyon)	Nüfus (%)
1\$	1\$’dan Az	880	14
	1\$’dan Çok	5.580	86
1,25\$	1,25\$’dan Az	1.400	22
	1,25\$’dan Çok	5.060	78
1,45\$	1,45\$’dan Az	1.720	27
	1,45\$’dan Çok	4.740	73
2\$	2\$’dan Az	2.600	40
	2\$’dan Çok	3.860	60
2,5\$	2,5\$’dan Az	3.140	49
	2,5\$’dan Çok	3.320	51
10\$	10\$’dan Az	5.150	80
	10\$’dan Çok	1.310	20

Tablo 2: Dünya’da Farklı Yoksulluk Seviyeleri (2005 Yılı Satın Alma Gücü Paritesine Göre) **Kaynak:** Global Issues, Social, Political, Economic and Environmental Issues That Affect Us All

Tablo 2’de bir günde dolar cinsinden elde edilen gelir dikkate alınarak dünyada farklı yoksulluk seviyeleri verilmiştir. Buna göre; “1 doların altında gelire sahip olanlar dünya nüfusunun %14’ünü (880 milyon kişi), 1,25 doların altında gelire sahip olanlar %22’sini (1 milyar 400 milyon kişi), 1,45 doların altında gelire sahip olanlar %27’sini (1 milyar 720 milyon kişi), 2 doların altında gelire sahip olanlar %40’ını (2 milyar 600 milyon kişi), 2,5 doların altında gelire sahip olanlar %49’unu (3 milyar 140 milyon kişi), 10 doların altında gelire sahip olanlar da %80’ini (5 milyar 150 milyon kişi)” oluşturmaktadır.

2.2 Çalışan Yoksulluğu

Yoksulluk konusunda yapılan araştırmaların büyük çoğunluğu işgücü piyasalarında ekonomik olarak aktif olmayan kesimler yani istihdam edilemeyen işsizler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Ancak bazı akademik araştırmaların **çalışan yoksullara** dikkat dikkat çektiği görülmektedir. Bu çerçevede, çalışan yoksullukla kıyaslanabilir durumlara bakıldığında; benzer işi yapan kişilerin çalışma performansları karşılaştırılarak düşük performansla çalışana daha düşük ücret ödenmesi, süreklilik özelliği olmayan kısa süreli işler nedeniyle düzensiz çalışma süreleri, terfi alamama, niteliksiz işlerde çalışma, sosyal yardımlarda yararlanamama, tam zamanlı çalışmakla birlikte çalışma koşullarının kötü olması vb. çalışan yoksulluğunu da beraberinde getirmektedir (Scholtens, 2002).

Çalışan yoksul her ne kadar istatistiki açıdan ifade edilebilir olsa da, sosyo ekonomik boyutları dikkat çekmektedir. Bu çerçevede, dünya genelinde yoksul bir hanede doğan ve yaşayan çalışanlar **“çalışan yoksul”** olarak değerlendirilmektedir. Buda göstermektedir ki, yoksulları çalışan yoksullardan ayır edici iki faktör bulunmaktadır. İlki çalışan kavramı olup, ikincisi de, ekonomik gelirin belirlenen yoksulluk sınırının altında gelire sahip bir hane halkı içinde yaşamaktır (EUROFOUND, 2013). Gelir düzeyinin belirlenen yoksulluk sınırının altında bulunması ve çalışan yoksullun hanehalkı içinde toplanan bu gelirden eşit yaralanamaması, bazı sorunlara yol açmaktadır. Özellikle hanehalkı içinde yaşayan kadın ve çocukların sosyo kültürel nedenlerden dolayı bundan olumsuz etkilendikleri görülmektedir. Bu durum çalışan yoksulun toplumda sosyal dışlanmayla karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır (Erdoğan, Kutlu, 2014).

İstihdam ve yoksulluk kavramları her ne kadar farklı kavramlarmış gibi görünse de, aslında birbirlerini tamamlayan sosyal ve ekonomik adaletsizliklerin önemli unsurlarını oluşturmaktadırlar. Bazen istihdamın genel yapısı ve niteliği, adaletsizliği ve yoksulluğu besleyen bir unsur haline dönüşebilmektedir. Küresel ekonomik yapıda işgücü piyasalarına göre esnek istihdam şekli ile yoksulluk kavramının farklı boyutları ile karşılaşılmaktadır.

Yeni bir kavram olarak ortaya çıkan çalışan yoksullar incelendiğinde benzer özellikler ortaya çıkmaktadır. Yapılan araştırmalar küreselleşme olgusunun olumlu ve olumsuz yönlerine vurgu yapmaktadır. Küreselleşme

süreciyle birlikte benimsenen neo-liberal politikalar, enformel istihdamı artırarak düşük ücretli, düzensiz, örgütsüz ve güvencesiz istihdamın yayılmasına yol açmış, diğer yandan ise kayıtlı istihdamı daraltarak (Chen, vd., 2005: 6) beraberinde çalışan yoksulların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Suğur vd., 2010).

Ülke	Kaynak	Çalışma Tanımı	Yoksulluk Eşiği
AB	Eurostat	Asgari 15 saat istihdam edilmek -Önceki yılda en sık görülen faallik durumu	Düşük gelir çizgisi: ortalama hanehalkı gelirinin % 60'ından daha azına eşit (<i>Görelî parasal yoksulluk</i>)
Fransa	-Ulusal İstatistik ve Ekonomi Enstitüsü -Akademik -Sosyal Dışlanma Ulusal Eylem Planı	-işgücü piyasasında asgari 6 ay geçiren kişiler (çalışarak veya iş arayarak) -asgari 6 ay çalışan kişiler -bir yıl boyunca asgari 1 ay iş sahibi olanlar	Düşük gelir çizgisi: ortalama hanehalkı gelirinin % 50'sinden daha azına eşit (<i>Görelî parasal yoksulluk</i>)
Belçika	Sosyal Dışlanma	-işgücü piyasasında asgari 6 ay geçiren kişiler (çalışarak veya iş arayarak) -asgari 6 ay çalışan kişiler	Düşük gelir çizgisi: ortalama hanehalkı gelirinin % 60'ından daha azına eşit (<i>Görelî parasal yoksulluk</i>)
İsviçre	Ulusal Eylem Planı -Federal İstatistik Bürosu -Akademik	-çalışma saatlerine bakılmaksızın tüm faal bireyler veya -tam zamanlı çalışan tüm bireyler (haftada 36 saat veya üstü) -haftada asgari 40 saat kazançlı bir faaliyeti olan birey	Yaşam için gerekli asgari gelire, ortalama kira ve temel sağlık sigortası priminin eklenmesiyle hesaplanan yoksulluk çizgisi
ABD	Nüfus Dairesi	Aile üyelerinin çalışma saatlerinin toplam 1750 saate eşit veya fazla olması (44 hafta)	Federal Yoksulluk Çizgisi (<i>Mutlak parasal yoksulluk</i>)
	İşgücü İstatistikleri Dairesi	İşgücü piyasasında (çalışarak veya iş arayarak) asgari yılın 6 ayını geçiren (27 hafta) bireyler	
	Araştırmacılar	Asgari yarı zaman çalışan yetişkinler (yaklaşık 1000 saat)	Federal Yoksulluk Çizgisinin % 125- % 150 - % 200'ünden az gelir (<i>Mutlak parasal yoksulluk</i>)
Kanada	Ulusal Refah Konseyi	Toplam aile gelirinin % 50'sinden fazlasının ücretler, maaşlar veya kendi hesabına çalışmadan elde edilmesi	İstatistik Kanada'nın düşük-gelir sınırı (LICO) (<i>Mutlak parasal yoksulluk</i>)
	Sosyal Gelişme Konseyi	49 hafta tam zamanlı (haftada asgari 30 saat) veya kısmi süreli çalışan yetişkinler	Sosyal Gelişme Konseyi görelî düşük kazanç çizgisi (<i>Görelî parasal yoksulluk</i>)
	Politika Araştırma Ağı	Tam zamanlı/ Tam yıl çalışanlar	Görelî düşük-gelir çizgisi: yılda 20.000 \$ dan az (<i>Görelî parasal yoksulluk</i>)
Avustralya	Sosyal Politika Araştırma Merkezi	Çalışma saatlerine bakılmaksızın tüm faal bireyler	Henderson mutlak yoksulluk çizgisi (<i>Mutlak parasal yoksulluk</i>)

Tablo 3: Literatürde Çeşitli Çalışan Yoksul Tanımlamaları, **Kaynak:** Peña-Casas, Latta, 2004.

ABD dışında başka ülkelerde de çalışan yoksul tanımlarının yapıldığı görülmektedir. Örneğin İsviçre Federal İstatistik Bürosu, “Çalışma saatlerine bakılmaksızın tüm faal bireyler, yaşam için gerekli asgari gelirin, ortalama kira ve temel sağlık sigortası priminin eklenmesiyle hesaplanan yoksulluk çizgisinin altında kalması halinde”

çalışan yoksul olarak kabul etmektedir. Çeşitli ülkelerde kullanılan çalışan yoksul tanımları aşağıdaki tablo 3’de verilmiştir.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) çalışan yoksulları, “benzer şekilde çalışan ve yoksul hane halkına üye olan kimseler olarak tanımlamaktadır” (Majid, 2001). Dünya İstihdam Raporunda ise, “çalışan yoksul hem kabul edilen bir yoksulluk sınırı altında olan, hem de işgücü piyasasına katılan bireyler” olarak tanımlanmaktadır. Bu da göstermektedir ki, yapılan tanım her ne kadar yoksulluk istatistiklerine dayansa da, ülkelerin demografik özellikleri farklılık göstermektedir. Örneğin, çalışma çağındaki nüfus (15-65 yaş arası), işgücü piyasasına dahil olma oranları ve işsizlik oranlarının yanısıra iş yasaları vb. farklılıklar göz ardı edilemez (Kapsos, 2005).

3 Çalışan Yoksulluğun Boyutları

Küresel sorunların başında gelen yoksulluk tüm ülkelerin çözüm üretmek amacıyla üzerinde çalıştığı konuların başında yer almaktadır. Uluslararası kuruluşlar tarafından yoğun olarak tartışılan yoksulluk verilerine bakıldığında Dünya Bankası verilerine göre; “günlük geliri 1.25\$’ın (satın alma gücü paritesine göre) altında olan nüfusun Dünya nüfusuna oranı 1981 yılında %52, 1990 yılında % 43 ve 2011 yılında %’ 17 dir. Bu da Dünya’da yaklaşık 1 milyarın üstünde insanın yoksulluk ile mücadele ettiğini göstermekte olup bu nüfusun büyük çoğunluğu Sahara Afrika ve Güney Asya ülkelerinde yaşamaktadır”. Yoksulluk Türkiye açısından da önemli sorunlar arasında yer almaktadır. TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) tarafından belirlenen “4 kişilik bir aile için yoksulluk sınırı 4.963 lira olup, yaklaşık 11 Milyon kişi bu sınırın altında yaşamaktadır” (Duran, 2015).

3.1 Türkiye’de Çalışan Yoksulluğu

Küreselleşme ile birlikte emeğin değersizleştirilmesi nedeniyle düşük ücretle çalışan bireylerin gelirleri belirlenen mutlak yoksulluk sınırının altında kalması, çalışan yoksulların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Tüm dünyada hızla artan çalışan yoksullar daha çok az gelişmiş ülkelerde yoğunlaşmaktadır. Bilimsel çalışmalar çözüm üretilmemesi halinde çalışan yoksulların ülkeler açısından ciddi sorunlar yaratabileceği yönünde sonuçlar açıklamaktadır. Türkiye’nin sosyo-kültürel yapısındaki değişim ve dönüşüm nedeniyle geleneksel dayanışmanın azalması, yoksullar açısından olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. İşgücü piyasalarına giremeyen ya da düşük ücret nedeniyle toplumsal dışlanmaya maruz kalabilen bireylerin sayısı artmakta ve toplumda farklı tabakalaşmalar ortaya çıkmaktadır (UNDP, 2005). Türkiye’de yoksulluk oranları incelendiğinde, kadınların kayıtdışı istihdamı nedeniyle çoğunlukla da ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaları yoksulluktan en çok etkilenen (% 32.03) kesimi oluşturduklarını ve yine (% 28.56) en çok yevmiyeli olarak çalışanlar yani nitelsiz işgücü ve göçmenlerin etkilendiği görülmektedir (TUIK, 2008).

Son zamanlarda yoksulluğu toplumsal cinsiyet temelinde ele alan ve kadın yoksulluğuna dikkat çeken çalışmalar kadının hem evde hem de çalışma hayatında erkeğe göre yoksulluğu daha derin yaşadığı sonucuna ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra işgücü piyasaları açısından dezavantajlı gruplar arasında bulunan yaşlılar, çocuklar, engelliler, farklı etnik kökeni sahip olanlar, göç edenler vb. yoksulluk çerçevesinde ele alan çalışmaların arttığı görülmektedir. Bu bağlamda ilk kez ABD yapılan çalışmalarda çalışan yoksulluğu kavramı literatürde yer almıştır.

Çeşitli Yıllar	2006	2012	2014*	2018**
İşgücüne Katılım Oranı (%)	46.3	50.0	51,0	53.8
Kadınların İşgücüne Katılım Oranı(%)	23.6	29.5	30,1	34.9
İstihdam (milyon)	20.4	24.8	26.1	29.9
İşsizlik Oranı(%)	10.2	9.2	10,7	7.2
Genç İşsizlik Oranı(%)	19.1	17.5	19,4	13.0
Kayıt Dışı İstihdam(%)	47.0	39.0	35.1	30.0
İŞKUR’a Kayıtlı İşsizlerin Yerleştirilme Oranı(%)	12.3	23.5	25,5	50.0

Tablo 4. Türkiye İçin Kilit İşgücü Piyasası Göstergeleri, Kaynak: 2006 Ve 2012 Yılı Verileri TÜİK ve Türkiye İş Kurumuna (İŞKUR) Aittir. 2013 Ve 2018 Yılı Verileri Onuncu Kalkınma Planı Tahminleridir.

* Kadınların işgücüne katılma oranı ve kayıt dışı istihdam oranı: Kasım 2014’e (son mevcut veri noktası) kadarki ayların ortalamasıdır. İŞKUR verileri yıllıktır. Diğer satırlar Kasım 2014 itibarıyla mevsimsel olarak düzeltilmiş değerleri göstermektedir.

**Plan hedefi

Kentsel yoksulluğun en önemli kaynağını çoğunlukla kayıtdışı sektörde çalışanlar oluşturmaktadır. Kayıtdışı sektör genellikle sosyal güvencesiz ve düşük ücretler nedeniyle yoksulluk kavramıyla özdeşleşmektedir. Kayıtdışı işler çoğunlukla eğitimsiz ve nitelik gerektirmeyen sık sık işe giriş ve çıkışa elverişli olması nedeniyle işgücü piyasalarına girmesi zor olan dezavantajlı grupları (kadınlar, çocuklar, göç edenler, öğrenciler, emekliler, özürlüler vb.) kapsar. Kayıtdışı sektörlerde sendikal örgütlenme yoktur. Düşük sermaye ve basit teknoloji ile üretim yapılan merdiven altı işleri kapsamaktadır (Ersoy, 2000). Kayıtdışı sektör Türkiye’de istihdamı genişletmekle birlikte çalışma hayatında kuralı dışılaşmayı ve emeğin istismarını da doğurmaktadır.

Türkiye’de orta vadede genç işsizliğini azaltmak ve kadınların işgücü piyasalarına girmesini sağlamak kadın ve genç istihdamın artırılması hedeflenmektedir. Bu bağlamda devletin ciddi politika uygulamaları olumlu sonuçlar vermiştir. Ancak buna rağmen Tablo 4’de de görüleceği üzere, çalışma çağı nüfusu (15-65 yaş arası) büyük oranda (yaklaşık % 50) istihdam edilememektedir. Bunun nedeni, OECD verilerine incelendiğinde; Türkiye kadın istihdamında OECD ortalamasının (% 65) oldukça altında kalmaktadır ki buda % 30 oranında kadın istidamı ile açıklanabilir. Yine genellikle kadın ağırlıklı olmakla birlikte gençlerin hemen hemen % 35’i işgücüne dahil olmadığı gibi eğitimde almamaktadır. Bu oran OECD ortalaması açısından en yüksek aktif olmayan genç nüfustur. 2014 yılı genç işsizlik oranı %19.4 gibi oldukça düşündürücü bir orana sahiptir. Ayrıca istihdam edilen gençlerin % 48 ise kayıtdışı sektörde çalışmaktadır. Kayıt dışı istihdam oranı genel nüfus içinde % 35 olarak görülmektedir.

Adil gelir dağılımının sağlanması, yoksulluk sorununun çözülmesinde oldukça önemlidir. Bu kapsamda, uygulanan politikalar sonuç vermiş ve Türkiye’de günlük geliri 4,3 doların altında kalan nüfusun oranı, 2006 yılında % 13,3 seviyesinden 2011’de % 2,8’e düşmüş, gelir dağılımında sağlanan eşitliğin yansıması Gini katsayısını 2006 yılını 0,40 seviyesinden 2011’de 0,38’e düşürmüştür (Tablo 5).

	2006	2011	2013	2018
Gini Katsayısı*	0,40	0,38	0,37	0,36
Kişi Başı Günlük4,30 Doların Altındaki Nüfus Oranı (%)**	13,3	2,8	2,3	<1,0
Görelî Yoksulluk (%)***	25,0	22,6	22,0	19,0

Tablo 5: Türkiye’de Kişi Başına Düşen Gelirin Nüfus İçindeki Oranı. **Kaynak:** 2006-2011 Yılı Verileri TÜİK ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına Aittir. 2013 ve 2018 yılı verileri Onuncu Kalkınma Planı Tahminidir.

(*) 2006 ve 2011 yılı rakamları TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırmaları

(**) 2006 ve 2011 yılı rakamları TÜİK 2011 Yoksulluk Çalışması

(***)2006 ve 2011 yılı rakamları TÜİK 2006 ve 2011 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırmaları (Görelî yoksulluk hesaplanırken eşdeğer hane halkı kullanılabilir geliri medyan değerinin yüzde 60’ı yoksulluk sınırı olarak alınmıştır.)

3.2 Dünya’da Çalışan Yoksulluğu

Günümüzde çalışma hayatına ilişkin asgari ücretler, sosyal koruma uygulamaları ve örgütlü dayanışma mücadelesinin sosyal politika aracıyla etkisizleştirilmesi ve ikinci dünya savaşı sonrasında uygulanan liberal politikalar sonucunda sağlanan hızlı büyüme ve tam istihdam düzeyinin büyük ölçüde gerçekleştirilmesi çalışma ve yoksulluk kavramının ayrışmasına yol açmış ve çalışan yoksulluk kavramı ortaya çıkmıştır. “Kapitalizmin altın çağı boyunca, çalışan yoksulluğu kavramı bir oximorona dönüşürken” (Shipler, 2005), yoksulluk sınıfsal boyuttan gerilerken, bireysel ve kültürel dönüşümlerle ön plana çıkmıştır (Erdoğan, Kutlu, 2014).

İşgücü piyasa dengeleri, istihdamın genel yapısı demografik özellikler ülkeler açısından benzer özelliklere sahip değildir. Bu nedenle çalışan yoksulluğunun kaynakları ve etkilerinin ülkelere göre farklılık göstermesi son derece doğaldır. Türkiye’de kayıt dışı istihdam OECD ülkelerinin ortalamasının oldukça üstünde olması nedeniyle “**çalışan yoksullar**” işgücü piyasalarının en belirgin özellikleri arasında yer almaktadır. OECD ve AB ülkelerinin bütününe bakıldığında Türkiye, çalışan yoksulluğu oranının en yüksek olduğu ülkelerin başında gelmektedir (Şekil 1). TÜİK verileri açısından son dönemlerde Türkiye’de çalışan yoksulluğunun azaldığı görülmekle birlikte, OECD ve AB ülkeleri açısından bir kıyaslama yapıldığında yine çalışan yoksul oranı yüksektir. Bu anlamda, önceki yıllara göre kısmen azaldığı ifade edilebilir.

OECD ülkeleri açısından çalışan yoksulluğu ortalaması % 7,3 oranına sahipken, Türkiye’de bu oran % 17,2 olduğu Şekil 1’de görülmektedir. Aynı şekilde Türkiye ve AB ülkeleri 2002-2003 yılları için kıyaslandığında, çalışan yoksulluk oranının % 23 olduğu görülmektedir. 2002-2003 yılları içinde çalışan yoksulluğu açısından Türkiye’ye en yakın oranlara sahip olan ülkeler; Romanya % yüzde 14, Yunanistan % 13,5 dir. Çalışan yoksulluğu oranının kısmen azaldığı İrlanda, Estonya veya Hollanda gibi bazı istisna ülkeler dışında, çalışan yoksulluğu oranı AB ülkelerinde sabit kalmış veya yükselmiştir.

Şekil 1: 2000’li Yılların Ortalarında OECD Ülkelerinde Çalışan Yoksulluğu Oranları (%) *Kaynak: OECD, OECD Employment Outlook 2009-Tackling the Jobs Crisis, OECD, 2009, s.180.*

4 Çalışan Yoksulluğunu Azaltmaya ve Önlemeye Yönelik Uygulamalar

İstihdam, yoksulluğun azaltılması ve önlenmesi için en önemli araçlar arasındadır. Uygun bir işte istihdam yani çalışma hakkının temel hak ve özgürlükler bağlamında geliştirilmesi daha adil bir gelir dağılımı çerçevesinde ekonomik büyümenin sağlanması genel anlamda yoksullukla mücadelede oldukça etkili olacaktır. Günümüz dünyasında pek çok kişi hem kendi hem de ailesinin geçimini sağlayabilmek ve yoksulluktan kurtulmak istemektedirler. Ancak, düşük verimli işler ve düşük ücretler nedeniyle bunu başaramamaktadırlar (ILO, 2002a).

İşgücü piyasasında yer alan yoksulları, çalışan yoksullar ve işsiz yoksullar olarak iki kategoride belirlemek mümkündür (Osmani, 2002). İşgücü piyasalarına giremeyen işsizler, genellikle yoksullukla eş anlamlı ifade edilmektedir. Bununla birlikte, kişinin istihdam edilmesi onu yoksulluktan kurtaramayabilir. Çünkü en az işsizlik kadar önemli bir sorun haline gelen diğer bir olguda çalışan yoksullar sorunudur. Küreselleşme süreciyle birlikte hızla büyüyerek yaygınlaşan ve emeğin değersizleştirilerek uygulanan düşük ücret, insanları hızla yoksulluğa “çalışan yoksulluğuna” doğru itmektedir. Bu durum çalıştığı halde elde ettiği gelirle ihtiyaçlarını sağlayamayan ve gittikçe yoksullaşan bireyler doğurmaktadır. Tüm dünyada farklı boyutlarda büyük ölçekte çalışan guruplar çalışmaları karşılığında elde ettikleri gelirle geçinememekte ve çalışan yoksullar olarak tanımlanmaktadırlar (Sengenberger, 2001).

4.1 Pasif İşgücü Piyasası Politikaları

Türkiye’de kayıt dışı istihdam son derece yaygınlaşmış ve çalışanlar, düşük ücret, sosyal korumasız, geçici işlerde ve olumsuz çalışma koşulları çerçevesinde işgücü piyasasına girmektedir (Sugur ve Nichols, 2005). Türkiye’de kayıt dışı istihdamın en yüksek olduğu kesim, ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadın ve çocuklardan sonra yevmiyeli olarak çalışanlardır (Akyıldız, 2006). Ülkemizde tarım sektörü başta olmak üzere kayıtdışı istihdamın oldukça yaygın olduğu göz önüne alınacak olursa, sektördeki daha çok gelenekçi bir yapının olması çalışma koşulları açısından olumsuzlukların bulunduğu gerçeğini de ortaya koymaktadır. Her ne kadar ekonomik açıdan yaşanan değişim ve dönüşümler sektörler arasında önemli geçişleri ortaya çıkarsa da, çalışan açısından kayıtdışılık devam etmektedir. Bu durumda göstermektedir ki, kayıtdışı istihdamla mücadele kaçınılmazdır. Bu mücadele çalışan yoksulluğu açısından dolayı da olsa pasif işgücü piyasası politikalarını da içermektedir.

Pasif işgücü piyasası politikalarının amacı, işsizliği azaltmaktan ziyade, düşük istihdamın neden olduğu gelir kaybı veya gelirsizlik nedeniyle bireysel ya da hanehalkı düzeyinde ki, yoksulluk oranının artmasını önlemektir. Ayrıca kısa çalışma ödeneği vb. pasif istihdam politikaları, kişinin işsiz kalmasıyla birlikte belirli süre geçici bir gelirle desteklenmesi açısından oldukça önem taşımaktadır (İŞ-KUR, 2013). Çalışan yoksulluğuna yönelik bir önlem olarak **İşsizlik Sigortası**, uygulanmaktadır. İşsizlik sigortası, “Türkiye’deki işsizlik ödeneği alma süresi, yatırılan prim gün sayısına göre değişkenlik göstermekte ve en fazla 300 gün ödeme yapılmaktadır. İşsizlik Sigortasının uygulamaya başlanmıştır” (İŞ-KUR, 2014). AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında, ülkemizde işsizlik sigortası uygulamasından yararlanabilmek için düzenlenen şartların daha ağır olmasıdır. Yani, Türkiye’de, işsizlik sigortasından yararlanabilmek koşulları, diğer ülkelerle karşılaştırıldığında örneğin, istihdam edilme süresinin daha fazla olması, işsizlik sigortası fonu iştirak gün süresinin uzunluğu vb. koşullar bulunmaktadır. Uygulama açısından kişinin kendisinin işten ayrılması halinde de işsizlik sigortasından yararlanılamaması sonucunu doğurmaktadır (Sürücü, 2014).

Bir diğer Pasif istihdam politikası, **Kısa Çalışma Ödeneği**, genel ekonomik, sektörel veya bölgesel kriz ile zorlayıcı sebeplerle işyerindeki haftalık çalışma sürelerinin geçici olarak en az üçte bir oranında azaltılması veya süreklilik koşulu aranmaksızın işyerinde faaliyetin tamamen veya kısmen en az dört hafta süreyle durdurulması hallerinde, işyerinde üç ayı aşmamak üzere (Bakanlar Kurulu kararı ile 6 aya kadar uzatılabilir.) sigortalılara çalışmadıkları dönem için gelir desteği sağlayan bir uygulamadır (4857 sayılı İş Kanunu’nun 65md.). İşçinin kısa çalışma ödeneğine hak kazanabilmesi için, kısa çalışmanın başladığı tarihten önceki; son 120 gün içinde prim

ödeyerek sürekli çalışmış olması ve son üç yıl içinde en az 600 gün işsizlik sigortası primi ödemiş olması gerekir (Demir, 2014). En fazla kısa çalışma ödeneği, 2008 ekonomik krizinden sonra 2009 yılında 190.223 kişiye toplam 162 milyon 506 bin TL ödeme yapılmış; bu miktar 2013 yılında ise 824 bine düşmüştür (İŞ-KUR, 2014).

Pasif politikalar içerisinde yer alan, **Ücret Garanti Fonu**, İşsizlik Sigortası Fonu kapsamında oluşturulan ve hizmet akdine tabi olarak çalışan işçileri, işverenin; konkordato ilan etmesi, işveren için aciz vesikası alınması, iflası veya iflasın ertelenmesi, nedenleri ile işverenin ödeme güçlüğüne düştüğü hallerden korumak ve işçilerin iş ilişkisinden kaynaklanan üç aylık ödenmeyen ücret alacaklarını karşılamak amacıyla oluşturulmuş bir pasif istihdam aracıdır". Fon, 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Yasası'na göre "sigortalı sayılan kişileri hizmet akdine tabi olarak çalıştıran işverenin konkordato ilan etmesi, işveren için aciz vesikası alınması, iflası, iflasın ertelenmesi nedenleri ile işverenin ödeme güçlüğüne düştüğü hallerde geçerli olmak üzere, işçilerin iş ilişkisinden kaynaklanan üç aylık ödenmeyen ücret alacaklarını karşılamak amacı"yla düzenlenmiştir. Burada İşçinin en az bir yıl aynı işyerinde kıdemi olması gerekmektedir (Ücret Garanti Fonu Yönetmeliği). 2009 tarihi itibarıyla, ödemeler toplamı 77 milyon 475 bin TL dir. Aralık 2013 ayına kadar söz konusu fondan 5 bin 653 kişi yararlanmıştır (İŞ-KUR, 2014).

Türkiye'de uygulanan pasif istihdam politikası araçları arasında yer alan **İş Kaybı Tazminatı** uygulaması, 1994 yılında çıkarılan "Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesi"yle ilgili, devlete ait işletmelerde çalışıp özelleştirme nedeniyle işten çıkartılan, işletmelerin küçültülmesi veya faaliyetlerinin kısmen veya tamamen durdurulması, süreli veya süresiz kapatılması veya tasfiye edilmesi sonucu iş kaybı tazminatı almaya hak kazanan sigortalı işçilere, diğer tazminatların yanı sıra, özelleştirme fonundan karşılanan bir ödeme türüdür(4046 sayılı yasaya). Tazminat tutarı, günlük net asgari ücretin iki katıdır. Bu tazminat türünü hak edenlerden, iş sözleşmesinin sona erdiği tarihte, iş sözleşmesi aynı işveren ile kesintisiz 550 gün devam edenlere çalışma süresine bağlı olarak 90 gün, 1.100 güne kadar hizmeti olanlar için 120 gün, 1.650 güne kadar hizmeti olanlar için 180 gün ve 2.200 güne kadar hizmeti olanlar için ise 240 gün ödeme yapılmaktadır (İŞ-KUR, 2014). Pasif işgücü piyasası politikaları, iş sözleşmesinin feshinin yanı sıra işyeri ve işgücü piyasası dinamiklerinin, çalışanı yoksullaştırma riskine karşı, alınması gereken koruyucu önlemlerdir. Ancak Türkiye'de başta işsizlik sigortası olmak üzere hemen hemen pasif istihdam politikaların tamamı bu önlemlerden yararlanma koşulları bakımından oldukça sert ve kısıtlayıcı, ödenek miktarları açısından ise yetersiz görülmektedir.

4.2 Aktif İşgücü Piyasası Politikaları

Aktif istihdam politikalarına yönelik uygulamaları iki kategoride ele almak mümkündür. Bunlar, işsizlerin tamamına yönelik uygulanan programlar ile işgücü piyasalarına girmesi güç olan dezavantajlı gruplara (gençler, engelliler, kadınlar, yaşlılar ve uzun süreli işsizler, göçmenler) yönelik programlardır (Uşen, 2007). Aslında aktif istihdam politikaları, esnek çalışma uygulamalarının hukuki düzenlemelerinin yapılarak yaygınlaştırılması, işgücünün niteliğinin artırılmasına yönelik eğitim programları, etkin bilgilendirme ve geri bildirim, işçi ve işverenin karşılaşmalarını sağlayacak aracılık ve işe yerleştirme, ayrıca okullarla işyerleri arasında staj uygulamaları ile gençlere çalışma hayatına ilişkin kazanımların sağlanacağı programların uygulanması, istihdam/iş yaratmaya yönelik mesleki eğitim programları, işsizliğin yoğun olduğu bölgelerde işyerlerinin mali bakımdan vergi indirimleri vb. ücret ve istihdam sübvansiyonları ile desteklenmesi, girişimciliğe ve inovasyon yönelik özendirici politika ve uygulamalar vb. araçlarla hayata geçirilmesidir (Uşen, 2007). Açıklamalar çerçevesinde Türkiye'de işgücü piyasasındaki düşük istihdam düzeyi özellikle düşük ücretli istihdam düzeyi enformel sektörün giderek genişlemesi nedeniyle çalışan yoksulluğunun çözülmesini mümkün kılmamaktadır. Türkiye ekonomisinin işgücü piyasalarını genişletmek suretiyle üretkenliği arttıracak politikalara ihtiyacı bulunmaktadır. Formel ekonomideki istihdamda kadınların işgücü piyasasına girmesini sağlayacak düzenlemelerin acil olarak hayata geçirilmesi önemlidir.

Yapılan düzenlemeler ile İŞKUR, Türkiye'de aktif istihdam politikalarının yasal uygulayıcısı haline gelmiştir (Aktif İşgücü Hizmetleri Yönetmeliği'nin 2.md.). Türkiye açısından istihdamın artırılması, işgücünün niteliklerinin geliştirilmesi ve sanayinin talep ettiği mesleklerle yönelik nitelikli işgücü ihtiyacının karşılanabilmesi amacıyla İŞKUR tarafından Aktif İşgücü Piyasası Programları kapsamında mesleki eğitim ve rehabilitasyon faaliyetleri düzenlenmektedir. Bu kapsamında; mesleki eğitim kursları, işbaşı eğitim programları, Toplum Yararına Programlar ve girişimcilik eğitim programları düzenlenmektedir. Ayrıca özel politika gerektiren gruplara yönelik yapılan proje ve geliştirilen politikalarla işgücü piyasasına dahil olmada görece güçlük çekenlere yönelik özel uygulamalar yürütülmektedir (İŞKUR, 2013 a).

Daha öncede değinildiği üzere kırsal alanda yaşanan yoksulluğun boyutları kentsel alanlara göre çok daha fazladır. Bu nedenle Kırsalda tarım sektöründe istihdam edilen işçilerin göç ve olumsuz ekonomik yapıdan dolayı son derece düşük ücretlerle çalışmaları ve çalışan yoksulluğunun en dibe vuran kesimini oluşturdukları görülmektedir. Türkiye'de tarım sektöründe istihdam her ne kadar düşse de hala önemini korumaktadır. Bu bağlamda, tarımda verimliliğin ve formel istihdamın artırılmasına yönelik stratejiler geliştirilerek tarım sektörünün ayağa kalkması sağlanmalıdır.

Son olarak çalışan yoksulluğun yalnızca işgücü piyasası ve sosyal koruma odaklı önlemlerle çözülmesini beklemek gerçekçi olmayacaktır. Türkiye'deki çok çocuklu hane halkı yapısı ekonomik yapı ve işgücü piyasası

koşulları ile uyumlu değildir ve yoksulluğun önemli bir kaynağıdır. Bu anlamda çok çocuklu aile yapısının birey hak ve özgürlükleri temelinde ekonomik, sosyal, sağlık ve eğitim politikaları aracılığıyla dönüştürülmesi hedeflenmelidir (Kapar, 2010).

5 Sonuç

TÜİK verilerine dayalı yapılan bilimsel çalışmalar, Türkiye'nin yoksulluk boyutlarını ortaya sermektedir. Yapılan araştırmalar cinsiyet bağlamında kadınların erkeklere oranla yoksulluktan daha fazla etkilendiklerini göstermektedir. Yoksulluğu, yaşlılar, çocuklar, engelliler, farklı toplumsal kökenliler vb. farklı toplumsal kategoriler çerçevesinde ele alan çalışmalar da, bu kişilerin işgücü piyasalarına girişleri zor olması nedeniyle daha fazla yoksulluk riskiyle karşı karşıya kaldıklarını göstermektedirler. Türkiye'de çalışan yoksulların genel yapısı, kayıtdışı istihdamın yaygın olduğu sektörler başta olmak üzere düşük ücretli (yevmiyeli) kendi hesabına çalışan ve ücretsiz aile işçisi, tarım ve inşaat işlerinde, niteliksiz işlerde, küçük ölçekli işletmelerde çalışanlar, nüfusu fazla ailelerde yaşayanlar ve kadın çalışanlar ile işgücü piyasalarına girmesi zor olan dezavantajlı gruplar şeklinde ifade edilebilir. Yine yapılan çalışmalarda, hizmet sektöründe çalışan yoksulların ev hizmetleri kapsamında çocuk-yaşlı bakımı ile günlük ev işlerinde çalıştıkları ve bu işlerin genel özellikleri ele alındığında sosyal güvencesiz ve düşük ücretli işler olduğu görülmektedir (Yılmaz, 2010).

Formel istihdam dahil olmadığı için enformel sektörde işgücü piyasasına dahil olan kesimin sosyal koruma kapsamına alınmasına ilişkin politikaların ve yasal düzenlemelerin yapılması gerekir. Türkiye'de gerçek anlamda yoksulluk sınırlarının belirlenerek kavramın ülke sosyo-ekonomik koşullarının dikkate alınmak suretiyle uygulanabilir çözümler üretilmelidir. Çalışan yoksulların ve enformel çalışma koşullarının varlığı sosyal güvenlik yapısının yeniden ele alınmasını zorunlu hale getirmiştir. Pasif istihdam politikaları çerçevesinde, sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamalarının çalışan yoksulları da kapsayacak biçimde tekrar düzenlenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde düşük gelirli çalışan yoksulların içinde bulundukları zorluklar ve yoksunluklar gözardı edilmiş olacaktır. Günümüzde yoksulluğun çok farklı boyutları bulunmaktadır. Yeni yoksulluk kavramları arasında gözle görülebilir hale gelen çalışan yoksulluğunun düşük gelirli çalışan kesimleri de kapsadığı unutulmamalıdır. Aynı zamanda işgücü piyasasında önemli bir yer tutan düşük ücretli, güvencesiz, geçici veya ücretsiz istihdamın azaltılması sağlayacak politikalar uygulanmalıdır. Diğer yandan, asgari ücret ve özellikle ücret gelirinin vergilendirilmesi, sosyal güvenlik kesintileri gibi kamu nitelikli politikalarda çalışan yoksullar yararına ve bu hanelerin harcanabilir gelirlerini artırıcı düzenlemeler yapılmalıdır. Sosyal güvenlik sistemi, sosyal koruma açığını ortadan kaldıracak şekilde düzenlenmelidir (Kapar, 2010). Çalışan yoksulluk sorununun çözümünde üretilecek politikaların bu çerçevede düzenlenmesi çok önemlidir.

Kaynakça

- Akyıldız, 2006. **Türkiye'de istihdamın analitik dinamiği**, Ankara: Asil Yayın Dağıtım, s.143.
- Chen, Vanek, Lund, Heintz, Jhabvala, ve Bonner, 2005. **Progress of the World's Women 2005: Women, Work and Poverty**, UNIFEM (United Nations Development Fund For Women).
- Demir, 2014. **İş Hukuku Uygulamaları**, Legal Yayınevi, İzmir
- Duran, 2015. "Türkiye'de Yoksulluğa Bölgesel Bir Bakış", *İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, **30**, Sayı:2, s.88.
- Dünya Bankası Grubu – Türkiye İşbirliği, 2015. **Ülke Programının Görünümü** Nisan file:///C:/Users/izmir/Desktop/%C4%B0%C5%9Fg%C3%BC%C3%BC%20Piyasalar%C4%B1.pdf Ecevit ve Ecevit, 2002. **Kırsal Yoksullukla Mücadele: Tarımda Mülksüzleşme ve Aile Emeginin Metalaşması. Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları**, ed. Yasemin Özdek TODAİE Yay.
- Erdoğan, Kutlu, 2014. "Dünyada ve Türkiye'de Çalışan Yoksulluğu:İşgücü Piyasası ve Sosyal Koruma Politikaları Bağlamında Bir Değerlendirme" *Çalışma ve Toplum*, **2**, s.66
- Ersoy, 1985. **Göç ve Kentsel Bütünleşme**, A.Ü. SBF ve BYYO Basımevi, Ankara
- Eurofound (2010) *Working Poor in Europe*, Luxembourg: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, http://www.Eurofound.europa.eu/pubdocs/2010/25/en/1/E_F1025EN.pdf.
- Eurofound, 2013. **Wages: A working conditions and industrial relations perspective**, Ireland: Eurofound
- Global Issues, Social, Political, Economic and Environmental Issues That Affect Us All, <http://www.globalissues.org/article/26/poverty-facts-and-stats> Erişim: 28.05.2016. (Tablo "Percent of People in the World of Different Poverty Levels" grafiğindeki verilere göre hazırlanmıştır.)
- Gündoğan, 2008. "Türkiye'de Yoksulluk Ve Yoksullukla Mücadele", *Ankara Sanayi Odası(ASO)*, cak/Şubat
- ILO (2002a), **Global Employment Agenda**, Discussion Paper, International Labour Office, Geneva.p.2
- ILO, 2011. **Key Indicators of the Labour Market**, 7th edition, Geneva: ILO.

- ILO, 2012. **Global Employment Trends 2012**, Geneva: ILO.
- İçli, 2009. “Çalışan Yoksullar: Denizli Örneğinde Uygulamalı Bir Araştırma”, VI. Ulusal Sosyoloji kongresi, Ekim, s.153-155
- İŞ-KUR, 2013. **7. Genel Kurul Çalışma Raporu**, Ankara: İş-Kur.
- İŞ-KUR, 2014. İşsizlik Sigortası Fonu Bülteni, Ocak
<http://www.iskur.gov.tr/kurumsalbilgi/yayinlar.aspx#dltop>
- Kalkınma Bakanlığı, 2013. **Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018**, Ankara
- Kalkınma Bakanlığı, <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Ekonomik%20ve%20Sosyal%20Gstergeler/Attachm>
- Kapar, 2010. “Türkiye’de Çalışan Yoksullar”, (ASO)Ankara Sanayi Odası Yayın Organı, Kasım - Aralık 2010, s.52-63
- Kapsos, 2005. **Estimating growth requirements for reducing working poverty: Can the world have working poverty by 2015?**, World Employment Report 2004-05: Employment, productivity and poverty reduction. Geneva, ILO, , s.2.
- Majid, 2001. “The size of the working poor population in developing countries”, *Employment Paper* 2001/16. ILO: Geneva, s.2.
- Osmani, 2002. **Exploring The Employment Nexus: Topics in Employment and Poverty**, A report Prepared for the Task Force on the Joint ILO-UNDP Programme on Employment and Poverty, UNDP, New York, ILO, Geneva.p.4
- Peña-Casas, Latta, 2004. **Working poor in the European Union**, European, Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, s.7
- Scholtens, 2002. Literature Review on the Working Poor, Grand Valley State University Community Research Institute. p.2.
- Suğur, Suğur, Şavran ve Çetin, 2010. “Hizmet Sektöründe Çalışan Yoksulların Geçim Stratejileri ve Sosyal İlişki Ağları: Eskişehir Örneği”, *İŞ GÜÇ Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, Ocak/January 2010 - 12 - S: 01
- Sugur, ve Nichols, 2005. Turkey: The development of white goods in the ‘EU periphery’. (Eds: T. Nichols & S. Cam). Labour in a global world: Case studies from the white goods industry in Africa, South America, East Asia and Europe (pp. 144-172). New York, NY: Palgrave Macmillan, p.154
- Seçer, 2007. “Amerika Birleşik Devletlerinde Çalışan Yoksullara Yönelik Sosyal Refah Politikaları”, *Kamu-İş*; 9, S: 2
- Sengenberger, 2001. **Decent Work: The International Labour Organization**, Agenda, Dialogue + Cooperation 2/2001.p.43
- Sürücü, 2014. İşsizlik, İşsizlikle Mücadelede Pasif İstihdam Politikaları: Almanya Ve Türkiye Örnekleri, Yurt Dışı İşçi Hizmetleri Uzmanlık Tezi, Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler Ve Yurt Dışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Shipler, 2005. **The Working Poor: Invisible in America**, UK: Vintage.
- Şenses, 2003. **Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk**. İletişim Yayınları, s.63.
- TUIK, 2008 Hanehalkı fertlerinin işteki durumuna göre yoksulluk oranları, Türkiye, <http://www.tuik>.
- TURK İŞ 2007 www.turkish.org.tr/source.cms.docs/turkis.org.tr.ce/indexasp?wsit=CD5EE825-6253-4E90-A592-24CFE24A1F1
- UNDP, 1997 İnsani Gelişme Raporu
- UNDP, 2005. United Nations Human Development Report, Human Development Index <http://www.undp.org.tr/gov.tr/Preistatistiktablo.do?istab>
- Uşen, 2007. “Aktif Emek Piyasası Politikaları”, *Çalışma ve Toplum*, 2007/2, 65 – 94.
- Ücret Garanti Fonu Yönetmeliği, 28.06.2009 tarih ve 27272 sayılı Resmi Gazete. <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.13170&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=ücret%20garanti%20fonu>
- Word Bank, <http://data.worldbank.org/topic/poverty>
- Yılmaz, 2010. **Risk Kapıyı Kırınca Kentlerde Yoksulluk, Dayanışma, Güven ve Güvenlik**, İstanbul: Libra.